

СТАВОВИ И ГЛЕДИШТА

во врска со системот на социјална заштита и социјално осигурување во Македонија

Спиро Ристовски, *Министер за труд и социјална политика*

П. Според Вас кои се главните предизвици во системот на социјална заштита и социјално осигурување во Република Македонија?

О. Во рамки на системот на социјална заштита постојат три главни предизвици, и тоа: правилно таргетирање на корисниците на социјална заштита; развој на социјални услуги на локално ниво; поголема вклученост на општините во обезбедување на социјални услуги согласно потребите на граѓаните од своето подрачје.

Вториот дел од Вашето прашање се однесува на „социјалното осигурување“ коешто подразбира обезбедување на стабилен и одржлив пензиски систем со кој се гарантира социјалната сигурност на граѓаните. Имплементацијата на вториот пензиски столб е во својата петта година и врз основа на досегашните состојби во однос на членството и акумулираните средства претставува основа за натамошно унапредување. Министерството за труд и социјална политика во иднина ќе работи на поттикнување на развојот на вториот пензиски столб во насока на поголе-

ма транспарентност на системот во обезбедување на посигурна иднина, што е, всушност, целта на реформата.

П. Колку преземените реформи во изминатиот период во социјалната заштита и социјалното осигурување излегуваат во пресрет на идентификуваните предизвици?

О. Во областа на социјалната заштита континуирано се преземаат реформски процеси на нормативно ниво, донесени се повеќе стратешки и програмски документи и континуирано се следи имплементацијата и остварувањето на социјалната заштита во системот на социјалната заштита (установите за социјална заштита, соработка со НВО секторот, изготвување на програмите за социјална заштита од страна на општините).

Во 2009 година е донесен нов Закон за социјалната заштита, со кој ќе се постигне:

- Реформиран систем на правата на парична помош од социјална заштита;
- Овозможување на увид во

остварување на сите права од социјална заштита за секој поединечен корисник;

- Обезбедување на натамошен развој на алтернативните социјални услуги, со воведување на ново право на самостојно живеење со поддршка и основање на мали групни домови;
- Подобрување на стручната работа преку воведување на обврска за изготвување на индивидуален план за работа со корисникот, освен за корисниците на права на парична помош од социјална заштита;
- Воведување на лиценцирање и континуирани обуки на стручните работници преку посебна стручна комисија;
- Проширување на плурализацијата, со давање можност верските организации и религиозните групи да се вклучат во давањето на одредени социјални услуги;
- Продолжување со децентрализацијата, со давање можност општините да воведат и други права од социјална заштита, како и поврзување на локалните програми со Националната програма за развој на социјалната заштита;
- Продолжување со спроведување на социјалната инспекција.

Врз основа на Законот за социјална заштита, Владата на Република Македонија донесе две програми за условени парични трансфери за

средно образование за децата од семејствата корисници на социјална парична помош, со кои се опфатија учебните 2010/2011 година и 2011/2012 година. Владата донесе и Програма за субвенционирање на потрошувачката на енергија, со која се опфатени корисници на социјална парична помош и корисници на постојана парична помош, почнувајќи од 1.9.2010 година. До Владата на РМ е доставена за усвојување ваква програма и за наредната година.

Воведни се дополнителни мерки за поддршка на најзагрозените категории на граѓани. За слепите лица и инвалидните лица се вовеле надоместок за слепило и мобилност, како и право да имаат придружник за време на лекување во јавни здравствени установи на товар на Министерството за труд и социјална политика. За децата без родители и родителска грижа, кои по напуштањето на установата за социјална заштита или згрижувачкото семејство ќе се запишат на јавен универзитет (прв и втор степен на студии, како и за докторски студии), обезбеден е паричен надоместок, дизајниран да овозможи непречен процес на редовно студирање и стручно усовршување.

Во врска со пензиските реформи кои практично започнаа од 2000 година, се постави тростолбниот пензиски систем преку усвојувањето на измените на Законот за пензиското и инвалидското осигурување. Во 2002 година се донесе Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување (II пензиски столб) и се основа Агенцијата за су-

Ревизија за Социјална Политика год. 4 бр. 8, Скопје, декември 2011

первизија на капиталното финансирано пензиско осигурување (МАПАС). По започнувањето на уплатата на придонесите во вториот пензиски столб, во 2008 година беше донесен и Законот за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување (III пензиски столб), а во 2009 година започна уплатата во доброволните индивидуални сметки и основање на професионални пензиски шеми.

Владата на РМ усвои предлог-текст на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување и истиот се наоѓа во собраниска процедура. Преку овој Закон ќе се заокружи правната рамка во пензиската реформа.

Резултатите во овој иницијален период на пензиската реформа на постоење покажуваат успех и раст на фондовите и во смисла на број на членови и во смисла на средствата со кои управуваат. Имено, задолжителните фондови имаат околу 300.000 членови и средства во висина од околу 15 милијарди денари (или над 240 милиони евра), што претставува околу 3.35% од БДП.

П. Согласно анализите на Министерството за труд и социјална политика и институциите во негова надлежност, кои се главните ризични групи на население кои немаат пристап до (или имаат проблем во остварувањето на правата од) системот на социјалната заштита и социјалното осигурување?

О. Според нашите сознанија и анализи, во најризична група на лица коишто тешко ги остваруваат правата од социјалната заштита се бездомниците и лицата од ромска националност, од причини што истите или не поседуваат документи потребни за остварување на било кое право, или не знаат како да го остварат правото. Токму затоа, МТСП континуирано спроведува кампањи, како што е кампањата за „лицата без документи“, во рамките на којашто им помагаме за вадење на личните документи.

Социјалното осигурување во Република Македонија се заснова врз осигурување, односно плаќање на придонес за пензиско и инвалидско осигурување и осигурување во случај на невработеност. Оттука, правата кои произлегуваат во случај на старост, смрт и инвалидност, или во случај на времена невработеност, ги остваруваат лица кои претходно биле осигурани во системот. Системот на пензиско и инвалидско осигурување е дизајниран и врз принципот на генерациска солидарност, односно сегашните работници плаќаат за користење на пензија за сегашните пензионери.

П. Како би ја оцениле ефективноста на системот на социјална заштита и социјално осигурување во Македонија и дали се прават напори за подобрување на истата?

О. Унапредувањето на социјалната заштита се спроведува како континуиран процес на стратешко планира-

СТАВОВИ И ГЛЕДИШТА

Спиро Ристовски, Министер за труд и социјална политика

ње на Министерството за труд и социјална политика.

Во оваа насока е воспоставена информатичка програма за евиденција на корисниците на социјална заштита во центрите за социјална работа. Во тек е внес на досиејата на корисниците на парични права од социјална заштита, во процесот на креирање на базата на податоци. Заводот за социјални дејности - Скопје, воспостави електронска програма за евиденција на корисниците на социјални услуги во сите центри за социјална работа во Република Македонија. Стручните лица во центрите за социјална работа се обучени за работа на информатичките програми, а стручните работници од Заводот за социјални дејности се обучени за користење на модулот од програмата за изработка на статистички извештаи и спроведување на анализи на индикаторите за нивото на остварување на социјалната работа и социјалната заштита. Овој процес е заокружен и со изготвување на Правилник за евиденција на корисниците на социјална заштита и документацијата за стручната работа.

ЈУ Завод за социјални дејности - Скопје, заради унапредување на работата и квалитетот на социјалните услуги, во текот на 2011 година организираше обуки за стручните лица во центрите за социјална работа и установите за социјална заштита. Во рамките на овие активности, посебен акцент се стави на едуцирање на стручните лица во следниве области: работа со децата во ризик, социјализација на децата од дневните центри

и згрижувачките семејства, превенцијата од сексуална злоупотреба на децата и педофилија и работа со децата на улица. Со цел за зајакнување на капацитетите на општинската администрација за развој на програми/акциони планови за социјална заштита за граѓани изложени на одредени социјални ризици, спроведени се обуки во неколку општини.

ЈУ Завод за социјални дејности - Скопје, со поддршка од страна на УНИЦЕФ и ангажирање на меѓународен експерт, изготви општи стандарди за работа со деца, наменети за унапредување и стандардизација на работата на стручните лица во центрите за социјална работа.

Условите и постапката за давање, обновување, продолжување и одземање на лиценца за работа на стручните лица во установите за социјална заштита се допрецизираа во Законот за социјалната заштита. Во октомври 2011 година е формирана Комисија за лиценцирање. Во тек е изготвување на потребните акти за спроведување на процесот на лиценцирање, кој ќе започне со проверка на имплементација на знаењето на постојните стручни работници во установите за социјална заштита, како услов за стекнување на лиценца. Подготвена е тренинг програма за стручните работници од центрите за социјална работа и установите за социјална заштита, во процесот на почетна и континуирана едукација.

Во изминативе 6 години од работење на пензиските фондови, имаше и циклични периоди на пад, како резултат

Ревизија за Социјална Политика год. 4 бр. 8, Скопје, декември 2011

на светската економска криза која имаше влијание и врз македонскиот финансиски пазар и нашите пензиски фондови, но и периоди на раст. Но, севкупно гледано, има раст на средствата на пензиските фондови.

Секако, има простор за унапредување на работата на пензиските друштва, чија одговорност е да вршат инвестирање на средствата на пензиските фондови согласно со закон, а со цел остварување на највисок принос единствено во полза на членовите на пензиските фондови врз принципите на сигурност, ликвидност и диверсификација. Значи, давање поголем акцент на инвестициските стратегии, проценките и длабинските инвестициони анализи на инвестициите од страна на тимовите за инвестирање на пензиските средства кај пензиските друштва, со цел континуиран раст на средствата на сметката на секој член.

П. Дали се предвидуваат одредени системски или други промени во социјалната заштита и социјалното осигурување за наредниот период?

О. Во областа на социјалната заштита се изготвени следните стратешки документи:

- Програма за остварување на социјалната заштита за 2012 година;
- Програма за развој на социјалната заштита 2011-2021;
- Национална стратегија за стари

лица 2010-2020 година;

- Програма за остварување на социјалната заштита за 2010 година;
- На патот кон ЕУ: Придонесот на граѓанското општество во креирањето на политиката за социјално вклучување во Република Македонија;
- Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост 2010-2020;
- Акционен план за превенција и справување со сексуална злоупотреба на деца и педофилија;
- Протокол за соработка меѓу надлежните институции во случаи на сексуална злоупотреба на деца и педофилија;
- Национална стратегија за изедначување на правата на лицата со инвалидност 2010-2018 година (Ревидирана);
- Национална стратегија за заштита од семејно насилство 2008-2011;
- Стратегија за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија 2008-2015;
- Национален акционен план (прв дел) (втор дел);
- Национална стратегија за деинституционализација 2008-2018;

СТАВОВИ И ГЛЕДИШТА

Спиро Ристовски, Министер за труд и социјална политика

- Оперативен план за спроведување на Националната стратегија за деинституционализација;
- Акционен план за реализација на проектот за пристапни рампи за лица со инвалидност во јавни објекти во 2009 година;
- Мултидисциплинарниот протокол за постапување со деца на улица/улични деца во Република Македонија;
- Програма за условен паричен надоместок за средно образование за учебната 2011/2021 година;
- Програма за субвенционирање на потрошувачката на енергија за 2011 година.

Овие документи се рамката во која што ќе се движи и натаму системот на социјална заштита во РМ.

Пензискиот систем не се гледа изолирано и секогаш е поврзан со економските и демографските трендови. Од друга страна, и не помалку значаен, е фактот што пензискиот систем е дел од социјалната сигурност на граѓаните, а државата има обврска да обезбеди стабилен и одржлив пензиски систем. Ова се однесува подеднакво како за осигурениците, односно лицата кои издвојуваат придонес за пензиско и инвалидско осигурување, така и за корисниците на пензија.

Владата на Република Македонија и понатаму ќе продолжи да обезбедува стабилен и сигурен пензиски систем преку редовна исплата на пензиите, а истовремено продолжува со реализација на активности во насока на унапредување на пензиската политика и обезбедување на социјално осигурување на граѓаните.